

ЗАСТУПНИКИ МІНІСТРІВ Декларації **Decl(30/03/2022)** 30 березня 2022 року

Декларація Комітету міністрів про необхідність вдосконалення роботи Ради Європи у сфері кримінального правосуддя з акцентом на процесуальні права, передбачені статтями 5 і 6

(Текст прийнятий Комітетом міністрів 30 березня 2022 року на 1430 засіданні заступників міністрів)

Комітет міністрів Ради Європи,

1. посиляючись на зобов'язання держав-членів забезпечити кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини, ETS № 5), та забезпечити ефективний засіб правового захисту в національних органах у разі порушення цих прав і свобод, а також про їхні зобов'язання, у відповідних випадках, згідно з конвенціями Ради Європи, що мають відношення до Європейського комітету з проблем злочинності (CDPC);
2. визнаючи, що робота CDPC, як впливає з його повноважень (2022-2025 рр.), відіграє важливу роль у визначенні пріоритетних елементів міждержавного правового співробітництва, пропонуючи Комітету міністрів напрямки діяльності у сфері кримінального права і процесу, кримінології та пенології, розробляючи нормативно-правові акти, надаючи конкретні рекомендації, збираючи інформацію, проводячи заходи в цих сферах і консультуючи Комітет міністрів з усіх питань, що належать до сфери його компетенції. Таким чином, робота CDPC є ключовою для підтримки національних органів влади, зокрема правоохоронних органів та інших, з метою уникнення та попередження порушень прав людини в системі кримінального правосуддя;
3. висловлюючи свою стурбованість у зв'язку з постійним зростанням кількості та інтенсивності порушень прав людини в системах кримінального правосуддя в державах-членах Ради Європи та відзначаючи, що у 2020 році Європейський суд з прав людини встановив більше порушень статей 5 та 6, ніж будь-яких інших статей Конвенції¹;
4. наголошуючи, що права та принципи, закріплені у ст. 5 та 6 Європейської конвенції з прав людини, мають вирішальне значення для гарантії права на свободу та безпеку, підтримання неупередженості всіх кримінальних розслідувань та проваджень, а також захисту прав осіб, обвинувачених у скоєнні кримінальних правопорушень, під час досудового та судового провадження;

¹ Щорічна доповідь Європейського суду з прав людини (2020), с. 159, 163, у якій зазначається, що з 871 рішення, у яких було встановлено порушення, 287 рішень встановили порушення статті 6, тоді як 208 рішень встановили порушення статті 5. Доступно за посиланням https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf. У 2021 році із загальної кількості 1105 рішень на статтю 6 знову припадає найбільша кількість порушень (344), а на статтю 5 – третьою за кількістю (306) (Щорічна доповідь Європейського суду з прав людини (2021), с. 181, 183).

5. підкреслюючи, що основною метою статті 5 є запобігання свавільному або необґрунтованому позбавленню свободи і що справедливість судового розгляду, закріплена в статті 6, ґрунтується на тому, що обвинувачений повинен бути судимий незалежним і неупередженим судом, розуміти обвинувачення, висунуте проти нього, мати достатньо часу і можливостей для підготовки свого захисту, допитувати або мати право допитувати свідків, які свідчать проти нього, і домагатися виклику та допиту свідків, які свідчать проти нього, на тих самих умовах, що й свідки, які свідчать проти нього, мати доступ до правової допомоги адвоката протягом усього судового розгляду і користуватися безоплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, якою ведеться судочинство, або не розмовляє нею;
6. враховуючи потреби осіб з обмеженими можливостями, наприклад, тих, хто не повністю розуміє місцеву мову, коли для захисту їхніх прав можуть знадобитися особливі та додаткові механізми захисту;
7. підкреслюючи, що, попри міжнародне усвідомлення необхідності ефективної, дієвої та справедливої системи кримінального правосуддя, держави-члени повинні вжити всіх можливих заходів для зменшення ризику неналежних і незаконних спроб обійти, порушити або проігнорувати процесуальні гарантії з боку правоохоронних органів, прокуратури та судових органів;
8. наполягаючи також на тому, що Стратегічні рамки Ради Європи до 2020 року, розроблені Генеральним секретарем, передбачають посилення уваги до незалежності, ефективності та стійкості судових систем держав-членів, особливо в контексті впливу пандемії Covid-19 на систему кримінального правосуддя;
9. схвалюючи та підтримуючи Цілі сталого розвитку, прийняті Організацією Об'єднаних Націй, які в рамках завдання 16.3 закликають «сприяти верховенству права на національному та міжнародному рівнях і забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх», і, таким чином, заохочуючи всі держави-члени Ради Європи зробити вагомий внесок у їх реалізацію;
10. враховуючи певні обмеження доступу до правосуддя жінок і дітей, представників меншин, людей похилого віку та осіб з інвалідністю, як зазначено в Стратегії гендерної рівності Ради Європи та згадано в Декларації Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) щодо висновків, зроблених органами судової влади під час та після пандемії Covid-19, а також необхідність врахування гендерних аспектів та усунення таких обмежень у всій роботі Ради Європи;
11. будучи переконаними, що в основі всіх зусиль, спрямованих на притягнення злочинців до відповідальності, має лежати всебічний та системний підхід у точній відповідності до принципів та зобов'язань, викладених у Європейській конвенції з прав людини, як їх тлумачить Європейський суд з прав людини;
12. наголошуючи на необхідності надання державами-членами підтримки та визнання відповідних компетентних органів, уповноважених здійснювати нагляд, розслідування та притягнення до відповідальності за будь-які дії в системі кримінального правосуддя, які можуть призвести до порушення Європейської конвенції з прав людини, зокрема ст. 5 та 6;

13. таким чином, виражаючи необхідність докласти зусиль, щоб гарантувати ефективне застосування ст. 5 і 6 Європейської конвенції з прав людини, як зазначено у Звіті Генерального секретаря Ради Європи за 2021 рік, і з цією метою закликає держави-члени до цього:

а) визнавати обов'язковість рішень Європейського суду з прав людини та усвідомлювати загальну цінність його практики, зокрема, щодо тлумачення та застосування національного законодавства в контексті статей 5 та 6 Конвенції;

б) удосконалювати національну нормативно-правову базу та поточну практику у контексті відповідних стандартів Європейської конвенції з прав людини та у разі потреби вживати дієвих заходів для запобігання порушенням і боротьби з ними через підтримку розробки реальних стратегій, покращення механізмів забезпечення верховенства права та посилення співпраці між органами кримінального правосуддя;

с) враховувати чинну Декларацію Комітету міністрів Ради Європи, наприклад, Брюссельську декларацію «Імплементація Європейської конвенції з прав людини: наша спільна відповідальність», а також рішення, ухвалені Комітетом міністрів на його 131-й сесії в Гамбурзі в травні 2021 року на тему «Права людини в цифрову епоху»;

д) впроваджувати Стратегію Ради Європи з прав дитини (2022-2027), зокрема її розділ про дружнє до дитини правосуддя для всіх дітей, при розробці та реалізації своєї національної політики у цій сфері;

е) підтримувати різні органи та інституції Ради Європи, які в рамках своїх відповідних повноважень можуть сприяти захисту та впровадженню статей 5 і 6 Європейської конвенції з прав людини, а також інші органи, що діють у цій сфері, зокрема, Комітет міністрів, Парламентську асамблею, Генерального секретаря, Комісара з прав людини, Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи не людському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (СРТ) та Європейський комітет з кримінально-правових проблем (CDPC);

ф) захищати і сприяти застосуванню Європейської конвенції з прав людини, зокрема ст. 5 і 6, шляхом дотримання прецедентного права Європейського суду з прав людини при здійсненні заходів в рамках Європейських конвенцій про міжнародне співробітництво у кримінальних справах, включаючи Європейську конвенцію про видачу правопорушників (ETS № 24), Європейську конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах (ETS № 30), а також інших конвенцій і стандартів Ради Європи у сфері кримінального правосуддя та міжнародного співробітництва;

г) співпрацювати з іншими державами-членами, відповідними органами та інституціями Ради Європи у забезпеченні узгодженості національного законодавства та практики відповідним стандартам Європейської конвенції з прав людини, діючи в дусі діалогу та співробітництва.